

Byen hed Szczecin – en havneby i det nordvestlige Polen tæt ved grænsen til DDR. Vodkaen – den mest foretrukne altså – hed Starka og var brunlig som cognac, Pepsicola blev drukket til morgenmaden, og solidariteten . . . ja, det er en længere historie.

Det startede med, at vi var nogle lærlinge, som fik kontakt til formanden for noget, der hed noget så fint som »koordinerende kommission for grafiske arbejdere i Solidaritet«. Han hed Henryk Stodolky og var typograf. Vi var meget enige om, at det kunne være sjovt, hvis vi kunne få lejlighed til at fortælle om, hvordan det var at være typograf i Danmark – ligesom vi gerne ville kende noget til de polske typografers forhold. Og så traf det sig så heldigt, at den omtalte »koordinerende kommission« afholdt sit første landsmøde for grafiske arbejdere i den nye fagbevægelse, »Solidaritet«, netop i byen Szczecin, den dag vi var der. Mødet blev holdt på et stort trykkeri, som vi selvfølgelig også var nede og beskue – og det var i sandhed noget af en oplevelse.

Bly, bly og atter bly

Som du kan se på billederne, så bruger man kun bly i produktionen. De havde et enkelt lysbord derinde, hvor de lavede klicheer – det bestod af en glasplade med en lampe under . . . men der blev også sagt til os, at det trykkeri, vi var på, var specielt tilbagestående.

Selve mødet i »Solidaritet« foregik i et røgfyldt lokale aller øverst oppe på 4. sal. Da vi ankom 10 mand høj, afbrød de straks deres møde. De var meget interesserede i at høre noget

Vodka, Pepsicola og Solidaritet

om dansk fagbevægelse og specielt noget om grafiske arbejders vilkår. Vi startede selvfølgelig med at fortælle om vores konflikt, om splittelsen mellem litografer og typografer, om vores problemer med ny teknik og arbejdsløshed, og selvfølgelig om hvordan det var at være lærling.

I Polen har man ikke problemer med

den ny teknik – for der er ikke nogen. Til gengæld har man en masse andre problemer og andre forhold, som slet ikke ligner det, vi kender til.

Få grafiske arbejdere

I Polen er der ikke særlig mange grafiske arbejdere. Der er faktisk kun lidt over dobbelt så mange som i Danmark (65.000 iberegnet bogbindere og HK-damer ansat på trykkerierne) ud af en befolkning på 60 millioner.

En af grundene hertil er, at Polen ikke er et kapitalistisk land, hvor der bliver produceret tonsvis af reklamer for 17 mærker tandpasta og den slags. Men en anden grund er, at Polen rent faktisk er et meget tilbagestående land – f.eks. fortalte de polske typografer os, at Polen har den næstlaveste bogproduktion i hele Europa. Til gen-

gæld kunne de glæde os »autoriserede vinge-trykkere« med, at de havde en stor produktion af formularer med gennemslag.

De polske typografer har et stort gode – de bliver ikke stressede. Der er ca. 3 gange så mange mennesker om det samme arbejde, som vi ville være i Danmark. F.eks. er det almindeligt, at der bag ved hver trykmaskine sidder en dame og holder øje med udlægningen.

Derudover har grafiske arbejdere i Polen kun 35 timers arbejdsuge mod de normalt 41½, og de har en ferie på 42 dage om året. Normalt har en arbejder i Polen mellem 17 og 26 dages ferie alt efter anciennitet. Grunden hertil er, at grafisk arbejde regnes for sundhedsskadeligt.

Hvordan er det at være lærling i Polen?

I Polen er det af en eller anden grund lige så u hensigtsmæssigt som her i Danmark, hvor man har to sideløbende faglige uddannelser. Den ene er en slags værkstedsskole i retning af vores basisår. Her går man bare 3 år på »basisåret« og har kun et år med specialiseret undervisning og 2 x 1 månedes praktikophold. På værkstedsskolen får lærlingene en form for uddannelsesstøtte på lige fod med andre studerende.

Den anden uddannelse er en slags mesterlære, hvor lærlingene starter i ▶

STØT

SOLIDARNOSĆ

Den uafhængige fagbevægelse i Polen

det enkelte firma. De arbejder dog kun tre dage på arbejdspladsen – så har de teori de sidste tre dage. Vi fik oplyst, at der blev uddannet 350 grafiske lærlinge om året – heraf kom kun ca. 60 fra værkstedsskolen.

På trykkeriet i Szczecin var det en selvfølge, at mænd og kvinder fik lige løn, og selv om der nok var flest kvinder i bogbinderiet, så så vi også, at de havde både kvindelige trykkere og sættere.

Ingen kvindelige metallærlinge

Vi var også ude og besøge en lærlingeskole med tilknytning til skibsværftet i Szczecin, hvor der bl.a. var en bunke metallærlinge. Her så vi ikke et hunkønsvæsen, og det gav anledning til en del spørgsmål. Forstanderen svarede, at de ikke havde piger, fordi det var en meget teknisk uddannelse. Den faldt tydeligvis ikke i god jord. Det kunne han tydeligt se på vores ansigtsudtryk, så han modererede sig og ændrede det til, at det var et meget hårdt arbejde at være metalarbejder ...

Henryk Stodolky fra Solidaritet

Planøkonomi

Sådan var der mange ting, som vi nok synes haltede bagefter i forhold til danske forhold. Det var i hvert fald ikke sådan, vi forestillede os, at »socialismen« skulle fungere. Men selvfølgelig er der store fordele ved den måde det polske samfund er organiseret på.

I Polen har man planøkonomi – d.v.s. at staten laver nogle planer over, hvad der skal produceres af hvad og af hvem. I vores samfund er det sådan, at enhver kan producere, hvad han har lyst til, uanset hvad der er behov for, og uanset om han kan få det solgt. Hvis man har planøkonomi, skulle det være muligt at afskaffe denne hersens arbejdsløshed, som vi går og slås med. Men desværre har tiden vist, at det ikke er nok, at man har en plan – det skal også være en god plan. Og hvis det skal være en god plan, er det nødvendigt, at dem, der skal føre planen ud i livet, arbejderne, har et ord at

skulle have sagt. Den oprindelige idé med den her socialisme var også, at det var arbejderklassen, der skulle styre samfundet.

I Polen og andre lande er det bare blevet sådan, at planlægningen er endt i en masse kommissioner og udvalg og kontorer, der er bygget oven på hinanden i en uendelighed. Her er der blevet ansat en masse folk, som har fået særlige privilegier og beføjelser, som den almindelige arbejder ikke har, til at udfylde formularer. Som en af typograferne fra »Solidaritet« sagde: »Før vi lavede »Solidaritet«, var der ingen, der spurgte os på arbejdspladserne – valgene til de gamle fagforeninger var afgjort på forhånd, og vi havde ingen indflydelse på vores arbejdsforhold. Nu spørger man »Solidaritet« først.«

Vis solidaritet med de polske arbejdere

Det er lige præcis den udvikling, der giver håb om, at Polen kan blive en reel og godt fungerende arbejderstat. Arbejderne har vist, at de ikke finder sig i, at produktionen styres på må og få. Og de har vist, at de har mod på at organisere det hele på en bedre og mere demokratisk måde.

Spørgsmålet er så bare, om de får lov til at fuldende den udvikling, de selv har sat i gang. Spørgsmålet er, om lederne i Sovjetunionen og de andre øst-lande tør lade udviklingen fortsætte. Det kunne jo hurtigt brede sig ...

Der er ikke noget svar på det spørgsmål i dag. Men vi kan gøre vort til, at de polske kammerater ikke står alene. Vi kan solidariser os med deres kamp for ægte socialisme og demokrati.

*Jonas Settergren og
Benedicte Toftegaard,
Typo, København.*